

színházi esték

* A Miskolci Nemzeti Színház és az egri Gárdonyi Géza Színház műsorismertetője — 1976. november *

ZIVATAR

A világot gyökereiben megmozgató nagy történelmi, társadalmi viharra még több mint fél évszázadot kell várni. Oroszországban még a jobbágyokat sem szabadították fel. Ez a feudális világ azonban csak látszólag mozdulatlan. Egyre többfelé fektetik le a síneket, amelyek összekötnek városokat. Ezeken a síneken nemcsak árukat, hanem embereket, sőt eszméket is lehet továbbítani. S az emberek jönnek, egyre többen jönnek a fővárosba. Moszkva polgárosul, vagyis olyan várossá lesz, ahol mindinkább hódít a sokak által rettegett új, ahol egyre inkább érvényüket veszítik a régi erkölcsök. Mozdul valami a százados szokások rabságában élő patriarchális családokban is. Egyszerre csak felnőnek azok a fiatal emberek, akik keresni kezdik életük értelmét; akik nem hajlandók a régi szertartások szerint élni. Osztrovszkij az érzelmek szabadságáért száll síkra Zivatar című drámájában.

Komámasszony hol a stukker?

Akinél a stukker, azé a hatalom. Miféle igazság ez? Egy sajátos groteszk játék igazsága. A szerző, Görgey Gábor, a darab címe: Komámasszony, hol a stukker? A játékban megszólal Cuki úr, a hétpróbás vagány, a Méltóságos, Márton, a gyöngyösbokré-tás paraszt. Kiss, az intellektuel és legfőképpen mindig és minduntalan megszólal, felszólal, protestál, védekezik, cáfol K. Müller, a kispolgár. Csak a stukker nem szólal meg, de minden pillanatban megszólalhat. És ez a lehetőség sajátos helyzetet teremt a fent leírt urak között. Primer érzelmük természetesen a félelem. De hát az egészen természetes dolog, hogy mindenki félti az életét. Az életéért még ki-ki a bőréből is kibújna, ha tudna. Görgey Gábor nagy ötlete éppen az, hogy nem engedi bőrükből kibújni hőseit. Helyesebben: egyik nagy ötlete. Mert groteszk tanmeséje sok más tanulságot is hordoz.

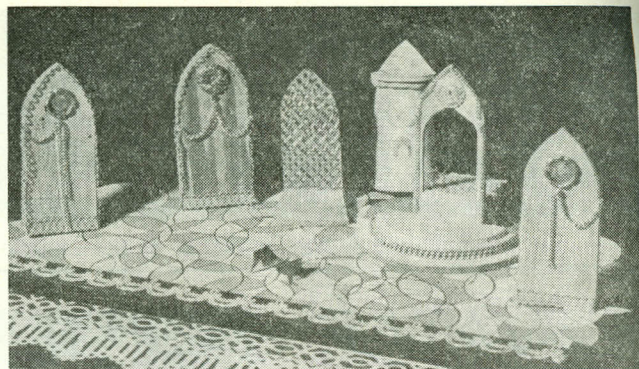
A garabonciás

Mi csak a próbatereben találkoztunk A garabonciás-t játszó együttessel, lapunk megjelenésekor azonban már túl lesznek a bemutatón. Joggal jóslhatunk sikert a mesejátéknak, hiszen nem kevésbé jelentős szerző írta, mint Benedek András, és színházunk legjobb erői vállalkoztak megjelenítésére.

Sallós Gábor rendező a következőket mondta az előadás előkészületei közben:

— Immár 4–5 éve játszik színházunk mesejátékokat. Az a tény, hogy most felkértünk egy jelentős magyar író-t mesedarab írására, talán bizonyítja, hogy nem mellékes — szükséges rossz — számunkra a gyerekszínház. Nagy baj, ha gyermekeink csak középiskolás korukban találkozhatnak élő színházzal. Márpedig jobbára ez a gyakorlat. Egyik legfőbb törekvésünk tehát, hogy abban a korban, mikor a pszichológusok szerint a legfogé-

konyabbak a gyerekek, olyan színházi élménnyel ajándékozunk meg őket, mely a későbbiek folyamán is meghatározó lehet. Benedek András műve olyan mesejáték, melyben nemcsak a látvány, vagy a játékosság dominál. Hiszen a gyerekszínháznak is éppen az a feladata — sőt még inkább az! — mint minden színháznak: nemesíteni az erkölcsöket, gazdagítani az érzelmeiket, rányitni a szemet a szépre.

A garabonciás nem kisebb jelentőségű dolgot példáz, mint azt, hogy nem a hatalmat, gazdagságot jelentő csodalámpát kell keresnünk, hanem a tudást. Ez minden hatalom forrása. A játékban ez az igazság persze nem ilyen száraz, nem ilyen papírízű. A garabonciásnak sokféle kalandon kell átmennie, sok ne-

hézséget kell legyőznie, míg mindezt bizonyítani tudja. A nézők — bizonyos vagyok benne, hogy nemcsak a gyerekek jönnek el örömmel előadásainkra — megismerkedhetnek Burkisztániával, ezzel a mesebeli országgal, ahol azonban nagyon is valódi tulajdonságokkal bírnak az emberek, s megismerkedhetnek egy másik birodalommal: Angelával. Ide azért kell elzárándokolnia a garabonciásnak, hogy megszerezze a csodalámpát, vagyis a pénzt, mert Burkisztánban kacsalábon forgó kastélyt épít a király, s ez bizony nem olcsó mulatság.

De hisz a mesét fölösleges elmondani. Ami pedig a játékot illeti, csak annyit, hogy Varga Gyula, Szilágyi Lajos, Somló István, Csapó János, Máthé Éva, Máthé Eta, Lenkey Edit játsszák a főszerepeket. A garabonciás Matus György.

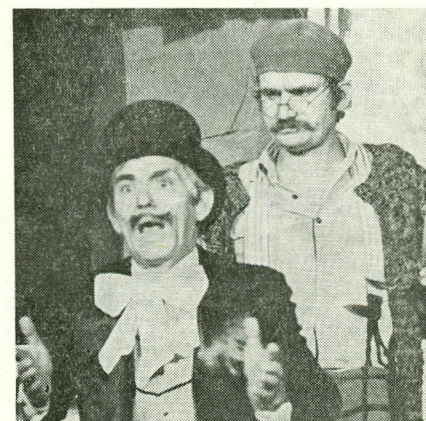
Gergely István díszlet- és jelmezttervel

Színház a ringlispílen

A ringlispíl 18 esten át forgott, a közönség elé varázsolva százados tréfák, vaskos viccek jól ismert alakjait. Forgott a ringlispíl kis községekben, iskolában, sőt a Nehézipari Műszaki Egyetem aulájában is, és mindenütt nagy lelkesedéssel fogadták a színes ruhába öltözött, bohócosan festett, karikatúrává tömött figurákat.

Ez Molière? — kerdezhették a klasszicista színházi kultúrán nevelkedettek. Mire a színház — falragaszával és egész előadásával — így válaszolt: A mi Mo-

lière-ünk. Csizsár Imre, aki ezt a játékot szerkesztette, aki ezt a színpadi formát kitalálta, arra vállalkozott, hogy megragadja a zseniális szerző gyökereit. Bemutatta, miként váltanak át ismeretlen szerzők farce-ai tudatos molière-i művekké. Érdekes volt látni, hogy a kezdeti Molière-darabok — amilyen például a Doktor Fregoli — milyen kevésbé különböznek a commedia dell'arte-től. Kevésbé, mert ezeken a kezdeti próbálkozásokon is ott érezhettük Molière zseniális kezevonását. A másorgondokkal küszködő, vidéken turnézó Molière-társulat nem volt válogatós. Molière onnan vette témáit, történetét, ahol éppen találta azokat. De egy kicsit mozdított valamennyit; árnyaltabbá, érdekesebbé tette a vaskos tréfákat. S később, mikor önálló remekműveket alkotott, akkor

sem feledkezett meg arról, hogy mennyire hatásosak ezek a kiélezett farcesituációk.

Röviden szólva, erről beszél, ezt bizonyítja Csizsár Imre. S persze azt is, hogy az eltelő több mint három évszázad folyamán nem változtak annyit az emberek, hogy ne aratna most is sikert a halandzsászó, tudós képet öltő, üresfejű doktor, s az ennek hódoló — az orvosi tudományok, de főként a nyelvezet előtt hasraeső — ostoba polgár.

Lapzártakor értesültünk arról, hogy a Kulturális Minisztérium A mi Molière-ünk című produkciót nívódíjban részesítette.

Lázadó-e Katyerina?

Beszélgetés a Zivatarról

A Televízió Színházi Alumban elhangzott a hír: a Miskolci Nemzeti Színház november 5-én bemutatja Osztrovszkij: Vihar című drámáját. A bemon-dó az előbbieket megtol-dotta: „az Osztrovszkij-mű Zivatar címen kerül szín-re”. A nézők, hallgatók bi-zonyára némi meglepetés-sel vették ezt tudomásul. Így hát az előadás rende-zőjétől, Illés Istvántól be-vezetőül nem kérdezhet-tünk mást, mint hogy:

— Mi a címváltozás oka?

— Két oka is van. Elő-ször — bár ez kevésbé fon-tos — a praktikusait em-lítem. Mint ismeretes, Shakespeare-nek van egy Vihar című drámája, amit nemrég mutatott be a te-levízió, így hát a két „Vi-har” esetleg némi zavart okozhat a nézőben. De en-nél sokkal fontosabb, hogy az eredeti orosz cím: GRO-ZA — mint ezt a mű for-dítója, Mészöly Dezső is megerősítette — elsősorban nem vihart jelent, hanem inkább futóesőt, zivatart, fergegetet. Mészöly maga is gondolkozott azon, hogy Vihar címen tegye-e köz-zé Osztrovszkij művének műfordítását. Most a mi bemutatónk előtt ismét föl-merült a kérdés. Elsősor-ban azért, mert az Osz-trovszkij-műben szó sincs mindent megrázó — gyö-keres változást előidéző — viharról. Inkább egy na-gyon erőteljes családi zi-vatarnak lehetünk tanúi.

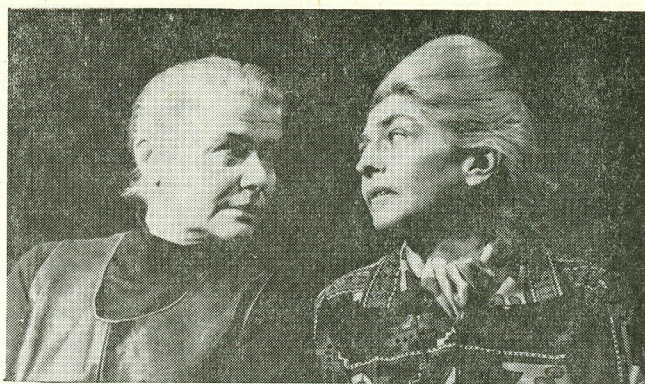
— És ezzel máris elér-keztünk a legfontosabb tartalmi kérdéshez...

— Osztrovszkij 1860-ban, vagyis egy esztendővel az oroszországi jobbágyfelsza-badítás előtt írta ezt a drá-mát. Tehát akkor, mikor — ahogyan a darabban el-hangzik — elkezdett fogy-

ni az idő. Tehát a mi fo-galmaink szerint gyorsulni. Ami azt jelenti, hogy egy-re kevésbé lehetett érvényt szerezni a patriarchális jo-goknak; megjelentek a nagy orosz családokon belül azok, akik elégedetlenek voltak az évszázados szo-kásokkal. A mi Kabanovánk tulajdonképpen egyre jobban fél a haladás ijesztő jeleitől, s ezért görcsö-sen ragaszkodik a régi rít-usokhoz. Érzí, hogy nem lehet, vagy nem lehet so-káig a régi módon élni, régi módon uralkodni, éppen ezért kétségbeesetten tart-ja, fogja — a maga mód-ján félti — a családot. Szá-momra nagyon fontos, hogy felmutathassam: milyen társadalmi, történelmi kö-rülményekből és milyen személyes érzelmekből táplálkozik Kabanova zsar-noksága. Dobroľjubov azt mondja: ez a darab a sötétség birodalmának anató-miája. Ez kétségtelenül így van. De az is igaz, hogy aki vállalja ezt a százados családi konvenciót, összes képmutatásával, hazug rít-usával együtt, az harmó-niában, vagy legalábbis bántatlanul élhet. Nos, Ka-tyerina nem vállalja.

— Eszerint a szomorú végű Katyerina amolyan korai lázadó?

— A dolog nem ilyen egyszerű. Katyerina komo-lyan veszi a házasságot, nem lázadzik annak kö-töttségei ellen; őszintén vágyik egy harmonikus, családi közösségre. Csak éppen a szent szertartáso-kat tartja ostobának, ha-zugsnak, értelmetlennek. Szükségképpen minden el-határozása zátonyra fut. Hiszen minél ésszerűbben próbálja helyét megtalálni, annál inkább összeütközik az egyre erősödő kabanov-

vai terrorral. Egyszóval — és ezt nagyon szeretném hangsúlyozni — Katyerina létezési formája nem a rendbontás, de akarva-akaratlanul kénytelen el-lentmondani.

— A befejezést mind-annyian ismerjük. Katye-rina nem engedi, hogy de-formálják egyéniségét, de gyenge ahhoz, hogy vál-toztatni tudjon a családon; kénytelen magát elpusztí-tani.

— Az adott történelmi, társadalmi körülmények között ez nem is történhe-tett másként. Katyerina

lyesebben követeli az üres formák betartását.

— Kétségtelen, hogy van az Osztrovszkij-műnek má-hoz szóló üzenete. Katyeri-na tragédiája azonban már aligha ismétlődhetne meg korunkban...

— Sűrűn beszélünk az érzelmek szabadságáról. 1860-ban nem tudomásul venni a patriarchális csa-lád iratlan — de minden írásos szankciónál erősebb — törvényeit, hatalmas tett volt. Még akkor is, ha a menekülés ennek a családi béklyónak a szorításából öngyilkossággal végződött.

tragédiája azonban egy-szersmind azt is elmondja, hogy az orosz társadalom-ban megindult valamiféle erjedési folyamat, hogy a régi módon már nem lehet — vagy csak ideig-óráig lehet — élni. Nagyon jól tudja ezt ennek a túlél-t formának szertartásmeste-re, az anyós is. S itt nyí-lílik alkalom, hogy egy ki-csít bővebben beszéljünk a képmutatásról. Hajlamosak vagyunk azt hinni — már csak azért is, mert bizo-nyos színpadi szerepek is sugallják —, hogy a képmutatás afféle „magánvál-lalkozás”. Szó sincs erről. Képmutatásra mindig a körülmények készítetik az embereket. Kabanova már önmaga sem hisz igazán megrögzött szokásaiban, követelményrendszerében, de arra nem képes, hogy változtasson felfogá-sán. Sőt egyre szenvedé-

Akkor hőstettnek számí-tott, ha bármiként ellent-mondott — ellent mert mondani — egy fiatalasz-szony. Most gyávaság, ha valaki nem meri vállalni önnön egyéniségét, ha nem tud szakítani azokkal, akik gúzsba kötik. Úgy hiszem, Katyerina életének és ha-lálának példázata egészen ezekig a gondolatokig el-vezeti a nézőt. S ezzel ta-lán sikerült is válaszolnom arra a ki nem mondott kérdésre, hogy miért ép-pen ezt a darabot válasz-tottuk. Persze a választást elősegítette az is, hogy ki-tűnő szerepet tudunk adni az olyan nagyrabecsült és tehetséges színészeinknek, mint Kovács Mária, Mesz-léry Judit, Blaskó Péter, Fehér Tibor, Demeter Hed-vig, Fehér Ildikó, Máthé Éva, Hunyadkúrti István, Somló Ferenc és Újlaky Dénes.

Miskolci műsor

2. kedd	STRUCCOK ESTÉLYE	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
3. szerda	STRUCCOK ESTÉLYE	Csehov ifj. bérlet (6)
4. csütörtök	STRUCCOK ESTÉLYE	Schiller bérlet (7)
5. péntek	ZIVATAR	Bemutató bérlet (7)
6. szombat	Diszeloadás a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulója tiszteletére ZIVATAR	Bérletszünet Jegyek nem válthatók (7)
7. vasárnap	A GARABONCIÁS ZIVATAR	Bérletszünet (3) Szigligeti bérlet (7)
8. hétfő	A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR HANGVERSENYE	(fél 8)
9. kedd	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszünet (7)
10. szerda	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Bérletszünet (7)
11. csütörtök	ZIVATAR	Madách bérlet (7)
12. péntek	ZIVATAR	Bérletszünet (5)
13. szombat	ZIVATAR ZIVATAR	Petőfi ifj. bérlet (3) Csiky bérlet (7)
14. vasárnap	A GARABONCIÁS ZIVATAR	Bérletszünet (10) Bérletszünet (3)
15. hétfő	A DEBRECENI CSOKONAI SZÍNHÁZ OPERAELOADÁSA	(7)
16. kedd	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Csortos és Egyetemi b. (7)
17. szerda	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Lehár és Egyetemi b. (7)
18. csütörtök	ZIVATAR	Huszka és Egyetemi b. (7)
19. péntek	ZIVATAR	Vörösmarty bérlet (7)
20. szombat	ZIVATAR ZIVATAR	József A. ifj. bérlet (3) Katona bérlet (7)
21. vasárnap	A GARABONCIÁS ZIVATAR	Bérletszünet (3) Déryné bérlet (7)
22. hétfő	Nincs előadás	
23. kedd	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Ibsen bérlet (7)
24. szerda	DOHÁNYON VETT KAPITÁNY	Shakespeare bérlet (7)
25. csütörtök	ZIVATAR	Schiller bérlet (7)
26. péntek	ZIVATAR	Molière bérlet (7)
27. szombat	ZIVATAR ZIVATAR	Csehov ifj. bérlet (3) Bérletszünet (7)
28. vasárnap	A GARABONCIÁS ZIVATAR	Bérletszünet (3) Goldoni bérlet (7)
29. hétfő	A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR HANGVERSENYE	(fél 8)
30. kedd	ZIVATAR	Ady ifj. bérlet (fél 5)

Egy operett sikeréről...

Már a főpróba sejtette — állítólag másfél száz érdeklődőnek nem jutott hely —, hogy nagy sikerre lesz Scserbacsov operettjének, a Dohányon vett kapitánynak. A művet 27 esztendeje nem játszotta a Miskolci Nemzeti Színház, s másutt is ritkán került színre. Kétségtelen, hogy nem könnyű megbirkózni a darabbal. De mint a nézők egyöntetű tetszése, s az alábbi kritikák bizonyítják, Bor József rendezőnek sikerült játékos — meseszerűségében is élvezetes — előadást produkálnia. Újból és újból felvetődik a kérdés egy-egy operettbemutató kapcsán: hogyan kell ma, hogyan kell ma korszerűen operettet játszani? A válasz szakmai körökben sem egyértelmű. Mi egyre inkább hajlunk arra — különösen Bor József rendezései után —,

hogy mesének, felnőtteknek szóló mesének fogjunk fel egy-egy operettet. Hiszen ennek a műfajnak a sarkított igazságai amolyan meseigazságok. De hát ki tagadná, hogy van feloldó, megtisztító erejük? S hogyha ehhez még színvonalas zene is társul, akkor igazán nem lehet a nézőnek panaszja. Scserbacsov — bár csak egyetlen operettet írt — kitűnően ismerte a színpad világát; a színpadi zene követelményeit. Ezt bizonyítja a Dohányon vett kapitány muzsikája is.

S most adjuk át a szót a kritikusoknak:

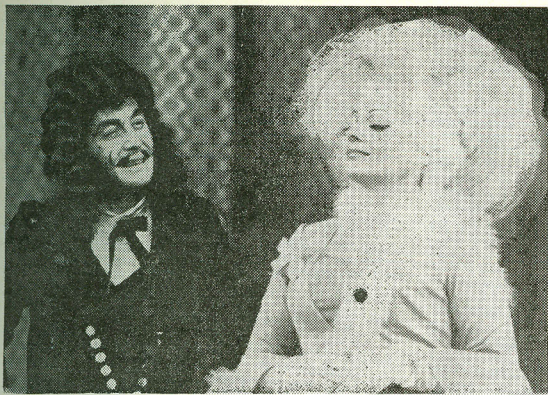
DÉLI HÍRLAP (Makai Márta)

Scserbacsov elsősorban nem operettkomponista, de pályájának hosszú időszakában kötődött a színházhoz. Emellett elég nagy formátumú zeneszerző ahhoz, hogy a bécsi operettet és az orosz zenét

ötvöző muzsikája a szövegkönyvnel jóval színvonalasabban elevenítse meg a kort. Ezt érzi pontosan Bor József, aki országhatárokat átugró könnyed mesét rendez a darabból, és Kalmár Péter karmester is, aki zenekarával elbeszélte, hogy mulat az orosz, és mire lépked kényes-kacéran a francia. Kár, hogy időnként ez csak a zenéből nyilvánvaló, mert — bár zenekar és színpad egységében együtt él — elfordul, hogy az éneklő szí-

nész hangja nem jön át a rivaldán. Persze, ez már nemcsak a zenekaron múlik.

Az operettben három primadonnaszerep van. Héczey Éva csupán Ljuba kedves karakterét érzékeltette, Várhegyi Márta Germaine marquise jó énekesi teljesítmény, Komáromy Éva Glikeriaként az egyik legjobb szereplője az előadásnak.

MAGYAR RÁDIÓ MISKOLCI STÚDIÓJA (Gyarmati Béla)

Bor József abban különbözik más rendezőtől, hogy nem tesz kétségbeesett kísérleteket, hogy hihetővé tegyen valamit, ami hihetetlen. A naturalista színpad törvényei szerint aligha lehetne — jól semmiképpen sem — színpadra állítani a Dohányon vett kapitányt. Azonnal kiderülne, hogy mennyire hevenyészettek a szituációk, mennyire

vázlatosak a figurák, milyen együgyű ez a tanese. Sejttem, hogy a Dohányon vett kapitányt — amelynek nagyon jó a zenéje, s néhány betétje önálló műsorszámként pódiumon és rádióban, meg tévében is sikert arat — éppen az említett gyengeségek miatt tűzik olyan keveset műsorra színházaink. Bor József az egyetlen lehetséges utat választotta: könnyű, lebegő játékot formált. Az ő színpadi közegében minden megtörténhet; a figurák nem földhöz tapadt hús-vér emberek. Kevesebbek és többek ennél: jelképek. A jó király, az ostoba és kapzsi nemes, a szép és tiszta lány, a gazdag, tündöklő — ám üreslelkű — dáma, s mindenekfölött a szegény, de tehetséges — jobb sorsra érdemes — parasztfiú jelképei.

Két virágkosár

Az elmúlt évek folyamán egyre közelebb kerültünk a szlovák színházi élethez, drámairodalomhoz. A szomszédos országgal erősítette kapcsolatunkat a Kassai Állami Színházban tett néhány látogatásunk, ottani vendégszereplésünk, s a kassaiak miskolci fellépése. Megismerkedtünk a Kassán székelő magyar nyelvű színházzal, a Thália-társulattal is, melynek volt művészeti vezetőjét, Beke Sándort ebben az évadban Miskolcon foglalkoztatjuk. A legnagyobb élmény számunkra azonban mégiscsak a kitűnő szlovák drámaíró, Iván Bukovčan felfedezése volt. Most, hogy immár második művét tűztük műsorra Miskolcon, szinte magunkénak érezzük a korán elhunyt szerző szellemi hagyatékát.

Természetes tehát, hogy a Strucok estélyének premierje ünnep volt számunkra. De nemcsak számunkra, hanem csehszlovák barátaink számára is, akik nagy érdeklődéssel és szeretettel figyelik Bukovčan drámáinak magyarországi térhódítását. A premierre eljött dr. Milán Sloboda, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság budapesti nagykövetségének első titkára. Nemcsak virágkosárral kedveskedett az együttesnek, hanem kíváncsi volt arra is, hogy milyen érzésekkel, gondolatokkal készült a Jurka László vezette

együttes erre a produkcióra, mi az, amit Bukovčan művészetében különösen lényegesnek tartunk, mennyire tudjuk magunkat azonosítani az író igazságaival. Egy szóval több is lett ez a találkozás afféle barátkozó beszélgetésnél.

A második virágkosásért át kellett utazni Egerbe. Mondanunk sem kell, hogy erre — különösen ha évadnyitó előadásról van szó — milyen szívesen vállalkoznak színészeink. Aligha lehetne elvitatni az egriektől, hogy az ország talán legvendégszeretőbb közönsége. A nézők közül sokan személyes ismerősként, barátként kötődnek társulatunk tagjaihoz. Ennek a szeretetnek és tiszteletnek volt a jelképe az a virágkosár, melyet az évadnyitón — a város közönségének nevében — dr. Kocsis Sándor, Eger város tanácselnökhelyettese nyújtott át a de-nevér együttesének.

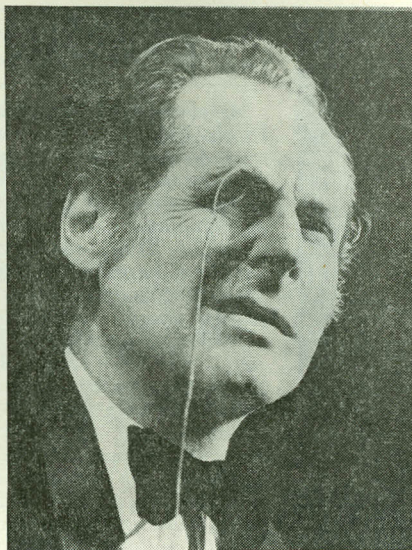
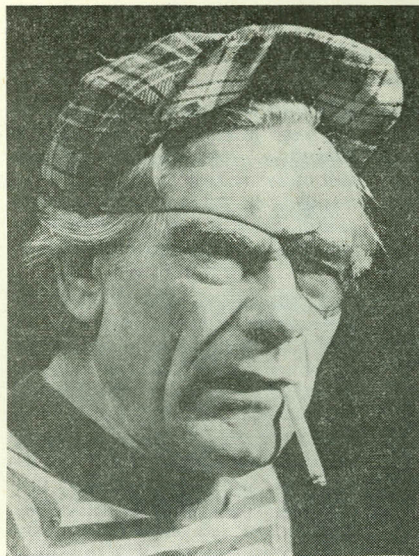

Az említett két virágkosár persze lehetett volna afféle megszóltott kelleke is a protokolláris eseményeknek. A nézőtérben ülők közül sokan talán nem is hiszik többnek ezeket a kosarakat. Éppen ezért igyekeztünk elmondani, hogy milyen tartalom van az ünnepi gesztusok mögött.

Egri műsor

2. kedd	A DENEVÉR	Bérlatszűnet	(6)
3. szerda	A DENEVÉR	Bérlatszűnet	(7)
4. csütörtök	A DENEVÉR	Bérlatszűnet	(7)
11. csütörtök	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Bemutató bérllet	(7)
12. péntek	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Shakespeare bérllet	(7)
13. szombat	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Madách bérllet	(7)
14. vasárnap	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER? KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Vörösmarty bérllet	(fél 4)
18. csütörtök	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Erkel bérllet	(7)
20. szombat	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER? KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Molière bérllet	(7)
21. vasárnap	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Petőfi ifj. bérllet	(fél 4)
25. csütörtök	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Katona bérllet	(7)
26. péntek	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Bérlatszűnet	(fél 4)
27. szombat	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER? KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Bródy bérllet	(7)
28. vasárnap	KOMÁMASSZONY, HOL A STUKKER?	Gárdonyi ifj. bérllet	(7)
		Móricz ifj. bérllet	(fél 4)
		Bérlatszűnet	(7)
		Bérlatszűnet	(fél 4)

Komámasszony, hol a stukker?

— Micsoda érdekeskedő cím — mondta valaki Görgey Gábor darabjáról hallva. Aligha adhatunk igazat ennek a véleménynek. Hiszen Görgey nem csinál mást, mint hogy emlékezetünkbe idéz egy nagyon is ismert népi játékot, melynek elnevezése: Komámasszony hol az olló?

Még gyerekkorunkból tudjuk, hogy akinél az olló... De hisz nem az a lényeg, hogy az analógiát bizonyítsuk, annál is inkább, mert ezt csak bizonyos mértékig lehetne. Görgey játéka korántsem olyan veszélytelen — de sokkal hátborzongatóbb és, ha úgy tetszik, szórakoztatóbb — mint az ollóval való zálogosdi. Már csak azért is, mert az olló soha nem sült el (eddig ismereteink szerint legalábbis nem), míg a stukker, vagyis a fegyver, pisztoly, revolver bizony elcsúszhat.

★

Az olvasópróbán — a beidegzett színházi szokások és törvények szerint — rendkívül pontosan jelentek meg mindazok, akiket a próbatábla (helyesebben a direktció) szereppel, feladattal ajándékozott meg. Egyetlen meghívatlan a Színházi Esték

képviselője, akinek nem kevesebb a feladata, mint hogy elmondja, hogyan, s miként készülnek Görgey darabjának bemutatójára. Annyit — eddigi ismeretei alapján — megálla- pít, hogy a szereposztás már eleve nem lehet rossz, sőt a lehető legjobb, hiszen nem kevésbé neves művészek a közreműködők, mint Simon György, Paláncz Ferenc, Kulcsár Imre, Csizsér András és nem utolsósorban Verebes István. Hogy a címlapon hogyan következnek egymás után ezt a krónikás nem tudhatja, sőt a szereplők sem tudják, hiszen az ügyelő még csak ezután osztja ki a szövegek könyveket. Előbb azonban az úgynevezett „előljáró beszéd” következik, amit tiszte szerint a rendezőnek — most Szűcs Jánosnak — kötelessége elmondani.

A társulatnak most bemutatott rendezőről elsőként azt állapítjuk meg, hogy kitűnő pedagógus. De hát miért is ne lenne az, mikor részint tanári diplomát szerzett, részint nem kisebb mester tanította a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, mint Major Tamás. Szűcs pedagógiai érzéke ezúttal abban nyilvánul meg, hogy

— szemben más rendezőkkel — nem olvassa fel a darabot. A dolognak kettős haszna van: a színészek látják, érzik, hogy rendezőjük nem pályázik színjátszói babérokra, nem akarja velük tudatni, hogy mit akar visszahallani. És előny az is, hogy a rendező — miközben színészei olvassák a szövegek könyvet — már eleve felmérheti az együttes szellemi erejét, a különböző karaktereket és így tovább. Persze úgy tesz, mintha semminemű benyomást nem szerzett volna még a társulatról.

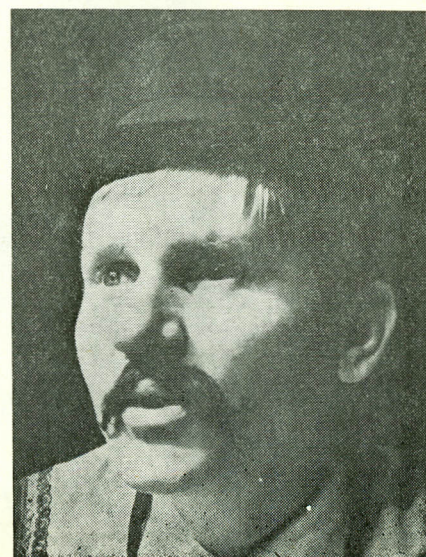
Lehet, hogy mindez a közönséget nem érdekli különösképpen, a színházi műhelyben azonban az első találkozástól a főpróbáig minden egyes mozzanat rendkívül fontos. Szűcs János keresetlen — olykor már szinte nyers — őszinteséggel kitűnő próbahangulatot teremt. Eléri a legfontosabbakat, amit rendező elérhet, tudnillik azt, hogy figyeljenek rá, s talán már bíznak is benne.

Ezek után jöhet a koncepció, vagy ahogyan Szűcs mondja: a rendezői kitaláció, rögeszme. Mások ilyenkor kerek esztétikai elemzést rögtönöznek, s erre gyakran hetekig, hónapokig készülnek. Szűcs csak néhány vezérgondolatot villant fel. Az együttes legnagyobb megdöbbenésére azt mondja; már a következő próbára kérem a sablonokat, a zseb-szerepeket. Vagyis: a vagány, az arisztokrata, a kispolgár, az intellektuel, a műparaszt sztereotípiáit. Úgy érzem — mondja — ezekből a figura-köz- helyekből kell kiindulni. Hangsúlyozza, hogy csak kiindulni, hiszen Görgey figurái karikatúra voltakban is rendkívül sokrétűek, árnyaltak. De hát először mindenképpen fel kell vázolni őket. Mintegy mellékesen, elárulja, hogy történelmi parabolát akar játszani, de hát ez semmiképpen sem lehet a magyar közelmúlt tablója. Annál sokkal egyetemesebb.

★

Az ügyelő kiosztja a szövegek könyveket és a szereplők — akarva-akaratlanul — máris „hozzák a figurákat”. A rendező befelé mosolyog, s bizonyára arra gondol, hogy ki, milyen metamorfózisra lesz majd képes a következő hetek folyamán.

Bemutató Egerben, november 11-én.

Évfordulók

Katona József, nagy nemzeti drámaíró, a Bánk bán írója 185 évvel ezelőtt, 1791. november 11-én született. Pesti joghallgató korában került kapcsolatba a magyar színtársulattal, mely be is mutatta egy drámafördítését. Valószínűleg már ekkor közreműködött színészként is. Bizonyos, hogy 1812-től kezdve, Bekesi név alatt, hivatalosan is a színháznál működött, mint színész, író, illetve fordító. Egyes források szerint rendezett is. A társulathoz Déryné Széppataki Róza írást táplált szerelme is vonzotta. Annak ellenére, hogy a színháznál sikereket aratott, kétévi szereplés után – apja kérésére – nem lépett fel többé. Fordítóként és íróként azonban továbbra is kapcsolatban maradt a színházzal.

★

Csiky Gergely író, műfordító, a magyar kritikai realista dráma megteremtője 85 évvel ezelőtt, 1891. november 19-én hunyt el. A papi pályát ott hagyva, az irodalomnak élt. Mint a Nemzeti Színház Drámaosztályának tagja és mint a Színművészeti Akadémia dramaturgia tanára értékes munkásságot fejtett ki. Színházakadémiái hallgatóinak írta Dramaturgia című kétkötetes művét.

★

Rátkai Márton Kossuth-díjas érdemes és kiváló művész 95 évvel ezelőtt, 1881. november 18-án született. A Színművészeti Akadémiát 1903-ban végezte és Miskolcra szerződött. Két év múlva Beöthy László felhozta a Magyar Színházba, de rövidesen a Királyi Színház zenés színpadára került. Ettől kezdve a táncoskomikus szerep köré egyik legnépszerűbb operettszínésze lett. Csak 1946-ban, mikor a Nemzeti Színház szerződtette, vált régi álma valóra, ti. az, hogy drámai szerepeket játszhasson. Ekkor bebizonyította, hogy prózában is az egyik legnagyobb színészeink. Alakításai közül kiemelkedik Gogol Revizorának Polgármestere. Fel lépett Gorkij Éjjeli menedékhelyében. Visnyevszkij Optimista tragédiájában, számos Molière-szerepben és megszámlálhatatlan operettfigurát keltett életre.

★

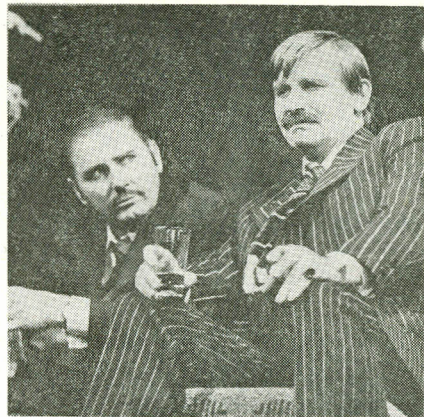
Somlay Artúr 25 évvel ezelőtt, 1951. november 10-én hunyt el. A kétszeres Kossuth-díjas kiváló művész felvidéki városokban kezdte pályáját, játszott a Vígyszínházban, azután Miskolcra került. 1908–21. között a Nemzeti Színház tagja volt, később a Renaissance Színházhoz szerződött, rövid időre visszatért a Vígyszínházba, majd pályáját a Nemzetiben fejezte be. Legkiemelkedőbb sikereit modern szerzők műveiben érte el, új színjátékos stílust hozott. A klasszikus szerepekkel csak élete vége felé barátkozott meg. Fontosabb szerepei a Bánk bán Tiborca, Móricz Uri murijának Szahmáry Zoltánja, Bródy Sándor A tanítónő című drámájának Oreg Nagya, Jegor Bulicsov, Lear király és Hauptmann Naplemente előtt című drámájának Clausen tanácsosa.

★

Upor Péter öt évvel ezelőtt, 1971. november 7-én hunyt el, a Miskolci Nemzeti Színház tagjaként. Pályáját a Déryné Színháznál kezdte, majd a Szolnoki Szigligeti Színházhoz szerződött. Művészéletének legemlékezetesebb sikerei a Miskolci Nemzeti Színházhoz kötődtek. Itt játszotta el Choinski Riadójának Férfijét, a Bánk bán Biberachját, az Amerikai tragédia Ugyvédjét, az Amerikai Elektra Adam Brandját, s más szerepeket. A Macbeth címszerepének próbái közben, színpadon érte a halálát.

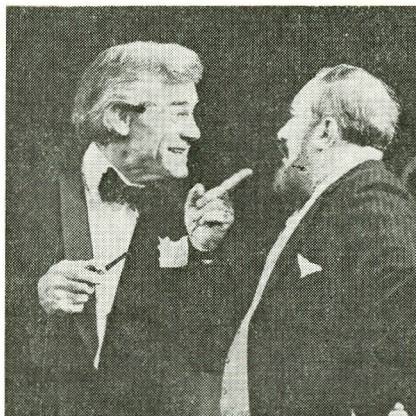
Struccok vagyunk?

Estéről estére nagy sikerrel játsza a színház Bukovčán: Struccok estélye című tragikomédiáját. Miként fogadja, hogyan érzi, érti majd a közönség ezt a darabot? — ezek a kérdések foglalkoztattak bennünket a bemutató előtt. A válasz időközben megszületett. Nemcsak a darab kritikai fogadtatása volt kedvező, hanem örvendetes az előadásról előadásra tapasztalható szellemi igazalom is, mely követi a cselekményt. Kiderült, hogy a néző a színházban nem csupán önfeledt szórakozásra vágyik; a Struccok estélye nem is tartozik az úgynevezett szórakoztató

darabok közé. Kiderült az is, hogy az emberek szembe mernek nézni önmagukkal, egykori önmagukkal. Hogy vállalják — ki-ki azonosulva a darab szereplőivel — azt a társadalmi felelősséget, melyet napról-napra (ha kevésbé kiélezett szituációkban is, mint amilyeneket Bukovčán terem) vállalni kell.

Egy kicsit mindannyian struccok vagyunk? A kérdést előbb-utóbb meg kell fogalmazni az előadás nézése közben, vagy akár napokkal a látottak után. S a válasz? a válasz az, ha bevalljuk, be merjük vállalni — jogilag nem büntethető, de azért valamiféle bűnösség érzését keltő — gyávaágainkat. Húzódozást a felelősségtől, az igazság kimondásától, barátaink, ismerőseink ilyen, vagy olyan megtagadását.

A denevér fehér börtöne

Az új évadban egri színpadunkon építették fel azt a csupa fehér operett-börtönt, mely annyira nevezetes helyszíne A denevérnek. Az első ember, akivel ebben a börtönben találkozunk, az oly nagy előszeretettel sligovicázó foglár, Frosch. A szerepet, melyet nem kevésbé neves művészek tettek emlékezetessé, mint Latabár Kálmán, s amelyben a miskolci felújítások során Fehér Tibor majd Varga Gyula mutatkozott be, most Kanalas László játssza.

Kanalas évtizedeket töltött a műfaj szolgálatában; komikai készsége,

akrobatizmussal gazdagított mozgáskultúrája, s persze humorérzéke szinte erre a szerepre predesztinálja.

Mikor egyik szeszorról a másikra átvissz a színház egy-egy produkciót, a közönségben gyakran felmerül a kérdés: nem fáradt el az előadás időközben? Jó kedvvel játszanak a színészek? Egyszóval ugyanazt az élményt kapja a közönség, melyet a bemutató nézői élvezhettek? A denevér azok közé a játékok közé tartozik, melyek újból és újból képeket felcsigázni mind a játékok, mind a közönség kedvét. Különben hogy is került volna ez az operett a világ zenés színházainak leggyakrabban játszott darabjai közé. De hiszen aligha kell prókátorokodnunk... Különösen azoknak, akik beültek az egri nézőtérre.

Tarka Oldal

MONNA VANNA

December 10-én lesz Maeterlinck: Monna Vanna című drámájának bemutatója. Az előadást Beke Sándor rendezi, aki korábban a Kassán székely magyar nyelvű Thália Színház rendezője volt. Ennek köszönhető, hogy egy országosan ismert kassai művész vállalta a Monna Vanna díszletterveinek elkészítését. Jan Hanák, a Kassai Állami Színház főszcenikusa már bemutatta a terveket, s a színház műtermei megkezdték azok kivitelezését.

CSALÁDI ÖRÖM

Ismét családi örömről számolhatunk be. Színházunk tánckarának két kiváló tagja, Pálinkás Katalin és Križajnszky István újabb kísértővel ajándékozta meg a színház nagy családját. Ebből persze az következik, hogy az anyukát egy ideig még nem láthatjuk színpadon, de hisz a legszebb szólszerepért is káróttól Zoltán, akit szeretettel köszöntünk.

MŰLT HAVI SZÁMUNKBAN

Grausz Lídiát az Állami Balletintézet elvégzése után tévedésből a Magyar Állami Népi Együttesbe helyezték. A fiatal művésznő a nem kevésbé neves Duna Művészegyüttesben kezdte pályáját.

MI A VÉLEMÉNYE?

A színházi néző kis lapokat találhat előadásra jövet az előcsarnokban és a dohányzóban. Előadás után négy kérdésre kell válaszolnia. Kíváncsiak vagyunk arra, hogy mi a véleménye a látott darabról és az előadásról, melyik művészi alakítása tetszett a legjobban, sőt arra is, hogy a jövő évadban milyen darabokat látna legszívesebben színházunkban? Ezenkívül arra is szeretnénk választ kapni, hogy mi a néző foglalkozása és hány éves?

Természetes, hogy nem afféle statisztikai felmérésről van szó csupán. Az összesített vélemények fontos útmutatóul szolgálnak művészeti intézményünk számára. Elsősorban ezeknek a véleményeknek alapján osztjuk ki majd évad végén a „közönség díját”, s figyelembe vesszük javaslatokat a következő évad műsortervének összeállításakor is. Remélhetőleg arról is tudunk tájékozódni, hogy melyik közönségrétegeknek milyen az ízlése, igénye, s hogyan tudjuk ezt az igényt kielégíteni.

Arra kérjük hát nézőinket, fogadják ezeket a kis lapokat szeretettel, s ne hallgassák el véleményüket.

BEUGRÁS DEBRECENBEN

A debreceni Csokonai Színház most mutatta be Kertész Ákos: Névnep című drámáját. Orosz György rendezésében. Úgy adódott, hogy a Böszit játszó színésznőt néhány napig helyettesíteni kellett. A darab rendezője színházunktól kért segítséget, s kapott is Lenkey Edit személyében. Lenkey már az első esten nagy sikerrel játszotta a Névnep Böszitjét, s ezt a fellépését újabb sikeres előadások követték.

ELHUNYT BOROSS JÁNOS

Szomorúan értesültünk róla, hogy színházunk egykori tagja, Boross János elhunyt. Pályája folyamán főleg operettekben (Cirkuszhercegnő, Bajadér, Cigánybáró, Bástyasétány 77., Erdékházasság) és zenés vígjátékokban aratott sikert. A Miskolci Nemzeti Színházban 1958-tól 1960-ig játszott. Első sikerét a Svejken aratta. Ő készítette a Bástyasétány 77. koreográfiáját is.

MIND CSAK SZÍNHÁZ

Ez a címe Bálint Lajos posztumusz kötetének, melyet még maga az író állított össze; eddig megjelent nagy sikerű könyvei legértékesebb darabjait válogatva és új írásokkal egészítve ki.

Bálint Lajos életének nyolcvannyelc esztendejéből több mint hatvan a XX. századi magyar színház világában telt el. Alig 18 éves, mikor — 1904-ben — a századelő progresszív színpadi törekvéseit összefoglaló nagy kísérlet, a Thália Társaság alapított között látjuk; a Tandcskőztársaság idején a kollektív színtársulat főigazgatója, 1915-től pedig két évtizeden át az ország első színházának, a Nemzetinek dramaturg-főtitkára. Pályája irodalmi eredményekben is gazdag: mindvégig aktív színkritikus, termékeny műfordító, és sikeres színpadi szerző.

A „Mind csak színház” című kötetben olvashatunk a régiokról: Jászai Mariról, Márkus Emilről — a Szőke Csodáról —, Szacsavayról, Újházi Edéről, s Hegyesi Mariról, aki a „legszébb színésznő” titulusát érdemelte ki. Izgalmas olvasmány a Thália Társaságot és Hevesi munkásságát felelevenítő fejezet. Ír Bálint Lajos a Latabár dínsztiáról, s elbűcsúztatja az olyan kitűnő művészeket, mint Gózon Gyula, Somogyi Erzsébet, Rajnay Gábor és Gombaszögi Frida. A kötet „A színpalak meséi” című fejezettel ér véget.

„A színész csak haladhat, célhoz soha nem ér.”

Jászai Mari emlékére

Ötven évvel ezelőtt hunyt el a nagy magyar tragika, Jászai Mari. Halála évfordulóján a Komárom megyei Múzeumok Igazgatósága megnyitotta — eredeti formájában helyreállított — szülőházát. Ebből az alkalomból Ászáron emlékkiállítás nyílt.

Az évfordulón fellapoztuk Jászai Mari emlékiratait. A magyar színművészet legendás híré nagyasszonya egy esztendeig tanított a színiakadémián is. Székfoglalójából idézünk:

„Önök a legnehezebb pályát választották, mikor elhatározták, hogy színészek lesznek. Minden más pályán van megállapodás, minden más mesterséget ki lehet tanulni. Nekünk mindennap tanulunk kell, folyton, szakadatlanul, mert amely nap nem tanulunk, amely nap megállapodunk: lefelé csúszunk. A színészet nem valamilyen szakma, amelynek a végére lehet járni. A színész csak haladhat, célhoz soha nem ér. A színésznek mindent ismernie kellene, amit emberi elme a világ kincstárába összehordott. Ismernünk kell és szeretnünk kell minden művészetet, ha az igaz és a szép iránt való érzékünket tökéletesen ki akarjuk művelni... A legnagyobb kötelességtudás sem elég ide. De akit lelkesedés vezet: annak nincs nehéz. Úgy tekintem önöket, mint akiket a lelkesedés hozott ide egytől egyig. Ha volna Önök között olyan, akit a búsás kenyérkereset kiltatása vezérelt, az Isten nevében fordítsa még ma másféle élete hajójának kormányát... Egész törekvésem arra fog irányulni, hogy egyéniségüket megismerjem és ha megismertem: napvilágra hozzam. Egyéniségüket akarom, saját lelki szemeknek kifejezni, önmaguk előtt érvényre juttatni. Célom: hogy tiszteletben tartsam egyéniségüket és hogy önmagukkal is tiszteletben tartassam. Aki amit magával hozott lelkében, azt találja ott tisztultabb alakban, mikor innét távozik.

Úgy tekintem Önöket, mint ifjú mustot, ki milyen szőlőből van, olyan bor lesz belőle. Én nem hamisítom meg burukat semmiféle hozzáadott készítménnyel, sem fuksinnal, sem cukorral. Nem igyekszem tetszetősebbé tenni, hogy látszólagos, mulékony sikert érjek el, hanem szerető és gondos kézzel fogok hozzá a must kiforrásának nagy munkájához.

Az egyéniségisztelet tehát jelszavam. Ezt tartva szem előtt, első dolgom mindegyiküket megismerni.”

FELEDY GYULA SIKERE

HUMOR

Lapzártakor örömmel kaptuk a hírt, hogy a Fészek Művészklub és a Magyar Színházi Intézet közös kiállításán az elmúlt évad színházi plakátjait és műsorfüzetét között a harmadik díjat nyerte el színházunk „A kaukázusi krétakör” című produkciójának műsorismertetője. Szeretettel gratulálunk az illusztrációkat készítő Feledy Gyula kétszeres Munkácsy- és SZOT-díjas grafikusművészeknek, a Magyar Népköztársaság Erdemes művészenek és az ismertető szerkesztőjének.

VENDÉGEINK VOLTAK A „101-ESEK”

A 101. számú. Szemere Bertalan Szakmunkásképző Intézet növendékei október 20-án megvásárolták a „teljes házat”, hogy minél többen megtekinthessék Bukovcán: Struccok estélye című tragikomédiáját. Az ipari tanulók színházszeregetnek ez nem az első bizonyítéka. Reméljük, az évad folyamán többször is vendégül láthatjuk őket.

SZÍNÉSZKÜLDÖTT A NÉPFRONT KONGRESSZUSÁN

A Hazafias Népfrent országos kongresszusára meghívást kapott színházunk tagja, Zoltán Sára is. A megítisztelt Zoltán Sára közéleti érdeklődését bizonyítja: a fiatal színésznő közművelődési tevékenysége város- és megyeszerte ismert. Valamennyien büszkén vettük tudomásul, hogy részt vett a népfrent országos kongresszusán.

A garabonciás ösbemutatóján 800 apróság drukkolt a nézőtéren. Az első részben már kellőképpen megharagudtak Debellára, Angélország ellenszenves királynőjére. A második rész elején Debella borragodással a homlokán, fejféjástól gyötörve panaszodik a színpadon:

— Jaj, de nagyon fájl Szétmeg a fejem!

Mire egy vékonyka, de annál határozottabb hang a nézőtér tizedik sorából:

— Az a jól!

A Dohányon vett kapitány nyitó jelenetében hatalmas füzérekben hordják be a szolgák a készülő lakoma kellékeit. A füzérek tarka egymásutánban függ a fal és a kolbász. Az egyik miskolci étterem séfje, akinek gyakori vendége az igényes ízléséről közismert Bor József, a szünetben felkeresi a színpadon.

— Gratulálok rendező úr, tőkletes az előadás! De azért már megbocsásson: halat füstölt kolbásszal?

Harsog a színpadon a Dohányon vett kapitány népszerű tengerészindulója: „Harminc matróz és a szakács...” Vadul hullámlázik a tenger illúzióját keltő kék ponyva, s a „tengerben” vidáman úszik, énekel, a két marcona holland kapitány, Mátyás Jenő és Kanalas László.

A második versszaknál Mátyás lelép a pillanatra földre kerülő ponyváról, míg Kanalas Laci egyedül küszködik tovább a hullámokkal.

— Nem bírom tovább, tengeribeteg vagyok!